

▣ XV AIEJI ▣ **WORLD CONGRESS** ★ **CONGRÈS MONDIAL**

▣ III ESTATAL ▣ **CONGRÉS DE L'EDUCADOR SOCIAL** ★ **CONGRESO DEL EDUCADOR SOCIAL**

BARCELONA - 6-9 JUNY 2001

TAULA RODONA C2. L'ÈTICA I LES POLÍTIQUES SOCIALS

Mactar Diassi

**Oficina Catòlica Internacional de la Infància (BICE),
Dakar (Senegal)**

AMB EL SUPORT DE:

**Diputació
Barcelona**
xarxa de municipis

*Barcelona,
la ciutat de les persones*
Ajuntament de Barcelona

Socrates

AMB EL PATROCINI DE:

1. INTRODUCCIÓ

1.1. Definicions importants dels conceptes moral, ètica i deontologia

L'ésser humà és un ésser social. Viure en societat comporta el respecte de certes normes i comportar-se d'acord amb aquestes. Tot i que les normes poden ser diferents d'una societat a una altra, algunes d'aquestes són universals i, per tant, molt similars a tot el món. Aquesta és la característica fonamental de les regles morals.

Aquestes regles morals, o simplement la moral en general, sovint es defineix com un conjunt de regles de conducta admeses i practicades a la societat. Aquestes regles es van crear tenint en compte les diferències entre el bé i el mal, i imposen un comportament humà perquè es faci el bé i s'eviti el mal.

Quan s'imposa un deure a tot el món, es crea l'art de dirigir el comportament de la gent, art que anomenem "ètica".

L'ètica és, doncs, un conjunt de regles morals de conducta que s'inspiren en els valors de la societat. Aquestes regles permeten, a la vegada, de crear la nostra consciència moral, de determinar i facilitar el comportament d'un mateix, segons el dels altres. Aquestes regles es refereixen a tots els aspectes de la vida de l'home, tant des del punt de vista individual com des del punt de vista col·lectiu, social com professional.

És en el terreny professional on l'ètica, les regles morals, s'ajunten per formar les normes deontològiques. Aquest és el motiu pel qual afirmem que la deontologia constitueix l'inventari de les regles morals (allò que cal fer) en la pràctica de la professió.

En altres paraules, és el conjunt de deures i regles de la professió que orienten el comportament d'aquelles persones que l'exerceixen, i la relació d'aquests professionals amb els seus clients.

A gran trets, podem afirmar que l'ètica s'interessa per la nostra evolució a la societat humana, i la deontologia s'emmarca en una esfera professional de la feina. Tanmateix, la relació entre tots dos conceptes és tan estreta que es fa difícil diferenciar-los, ja que un concepte influeix l'altre. Però la característica principal de la deontologia és que representa l'expressió jurídica d'una ètica que es basa en la moral.

En canvi, la moral és allò que caracteritza la naturalesa fonamental de l'home. Així ens ho han recordat alguns filòsofs, com ara Sòcrates, Sant Agustí o Montaigne, en afirmar que l'arrel de la moral es troba en la consciència, cosa que distingeix l'home d'un animal, gràcies a l'esperit i a la raó que el caracteritzen.

Aquesta característica de la moral ajuda a l'home que vol respectar la conformitat de cada acte segons les exigències de la moral, i obrar segons els seus costums.

Quin interès tenim avui dia a reflexionar sobre l'ètica? Totes les coses que han canviat al món fins al dia d'avui estan encara en un procés de canvi. I els canvis tenen unes conseqüències sobre l'ètica.

Ens veiem obligats a reflexionar sobre el concepte d'ètica perquè el món, al principi del nou mil·leni, està en un període de grans canvis (canvis que repercuten en molts aspectes de la vida: alimentació, salut, educació, relacions socials, acció política, mentalitat, manera de pensar i de comunicar-se). Així, tots els indicadors, els models d'acció d'abans sovint contradiuen la nova realitat, com si fossin inadaptats.

Hi ha interpellacions, temes per debatre sobre molts aspectes de la vida. Ens costa reaccionar com ho fèiem abans, aplicar les mateixes solucions del passat. Sentim la necessitat d'evolucionar en la manera de reaccionar. La manera de fer les coses canvia en tots els aspectes.

Aquesta situació ens demana una revisió o actualització dels nostres patrons i anàlisis, de la manera en què prenem les decisions, tant individualment com col·lectivament, i això ens obliga a redefinir la finalitat dels nostres objectius i ambicions, fins i tot en el sentit d'actuar.

Així, doncs, és molt important reflexionar sobre la definició que atorgaríem avui a l'ètica i a la deontologia, a part de la que exposo més amunt a la introducció, ja que les nocions exposades pateixen els efectes dels canvis exposats. Aquesta reflexió és llavors necessària.

No obstant això, el món contemporani cada vegada exigeix més respecte envers l'ètica. Aquesta exigència presenta una problemàtica que cal comprendre. D'aquí sorgeix la necessitat de reflexionar sobre la manera de delimitar unes exigències noves que el respecte cap a l'ètica demana.

Tanmateix, si en aquesta reflexió es tractés de definir la relació entre l'ètica i les polítiques socials, caldria preguntar-se si la visió que presenta l'organisme que determina aquestes polítiques, l'Estat, exigeix un respecte més gran cap a l'ètica en les accions socials.

Cal destacar que davant de tots aquests canvis i de les noves exigències, l'Estat, el gran protector de l'ordre social, ha imposat una nova manera d'administrar la seva política, especialment en els temes relacionats amb el respecte envers l'ètica en qualsevol acció, i sobretot en la seva acció social.

L'Estat ha de determinar i garantir les condicions necessàries per propiciar un respecte més gran per l'ètica, especialment en les polítiques socials. Així, doncs, es tracta de trobar la manera d'aconseguir-ho. La nostra reflexió sobre

el tema de l'ètica i les polítiques socials presentarà els dos eixos principals que exposo a continuació:

- *Determinar quin és el nou entorn de l'acció social*, i establir-ne les exigències a l'hora d'oferir un respecte més gran envers l'ètica.
- *Delimitar el sentit de la política social* a l'hora de manifestar els signes d'una acció més ètica a favor dels ciutadans.

Aquests són els dos eixos de la nostra reflexió sobre el tema.

Quines exigències ètiques caracteritzen el món contemporani? A la primera part de la ponència intentaré respondre aquesta pregunta. Es tracta de delimitar l'entorn actual de l'acció social.

2. PRIMERA PART: L'ENTORN ACTUAL D'UNA ACCIÓ SOCIAL

Avui dia, una acció social exigeix un comportament més ètic per part de tots els participants de l'acció, i evidentment de l'Estat, però a més els demanen més sinceritat i més responsabilitats.

Per què? Per respondre aquesta pregunta cal partir de la premissa següent: "L'evolució del món contemporani es caracteritza per l'aparició d'uns avenços tecnològics sense precedents en segles passats, i en tots els aspectes del coneixement. La tècnica ha proporcionat solucions pràctiques a les dificultats de la vida humana a través de diverses innovacions, que han aportat a la vegada noves inquietuds".

Cal destacar també que gràcies als avenços tecnològics, la pràctica professional ha canviat i, per tant, les normes de bona conducta, les regles deontològiques, estan sotmeses a un canvi tan seriós que podem afirmar que d'aquests canvis naixeran noves regles més urgents.

Tanmateix, dintre dels canvis que ja s'han produït, se'ns exigeix un comportament més respectuós envers la moral, ja sigui des del punt de vista individual com col·lectiu, més ara que en el passat.

Efectivament, en tots aquests canvis, veiem una exigència més gran cap al respecte envers la moral, cap a la preservació de l'ètica i cap a un rigor deontològic més gran.

Pel que fa a la deontologia, per exemple, les professions són sensibles a la velocitat i a la profunditat d'un canvi viscut, però sobretot demanen un reforç dels límits que no es poden sobrepassar, perquè la velocitat dels canvis no amenaci les bases i les idees de l'ètica davant d'una acció.

Exigir més moral implica oferir més sinceritat en el comportament, i això a la vegada exigeix més transparència i, al mateix temps, més responsabilitat en les accions.

Ningú no s'escapa d'aquestes dues exigències; tots els agents socials han d'atenir-s'hi, ja siguin polítiques, econòmiques o de qualsevol altre tipus.

2.1. Així, doncs, la primera exigència ètica és demanar més sinceritat en les accions i més transparència

Efectivament, el desenvolupament del coneixement associat a una llibertat més gran d'acció de l'home modern fa que aquest es fii més de la seva raó i que ho vulgui saber tot, sense que se l'enganyi. Voler saber-ho tot implica una total transparència de totes les coses. Aquest culte a la transparència s'enfronta a tot i no deixa que res no es resisteixi.

Ho exigim tant a la gent com a les institucions, fins i tot a l'Estat. És per aquest motiu que l'Estat està sempre obligat a donar explicacions o a justificar-se quan se'l qüestiona.

Algunes professions tenen el deure de respectar aquests principis, tot i que se les critiqui severament, per tal de no rebutjar l'exigència d'una transparència total. Un exemple seria el respecte al secret professional que han de complir els metges, advocats, mossens, o fins i tot l'Estat en casos de secret de defensa.

L'exigència d'aquesta transparència ens fa rebutjar qualsevol limitació en el nostre dret a saber-ho tot detalladament, a estar informats de tot.

Però d'on surt aquest desig de transparència, aquesta recerca de la veritat? Hem comprovat que el desenvolupament de la tecnologia facilita l'acumulació de riqueses, de guanys i de beneficis, fins al punt de crear la temptació de voler enriquir-se encara més, d'acumular, de buscar uns beneficis més grans, tot i que això repercuteixi en la manca de respecte envers les regles morals, cosa que ja ha provocat grans errades. Això ha perjudicat la gent que havia confiat en els agents de la vida social.

En el món dels negocis, per exemple en les grans empreses industrials, l'enemistat a la feina, envers el cap, ha augmentat, i això fa que la desconfiança, el dubte i el ressentiment dels empleats cap als responsables i figures d'autoritat incrementi cada vegada més.

Malauradament, no és només en el món dels negocis on existeix una preocupació per la crisi de confiança. Cada vegada veiem més casos de personalitats involucrades en afers dubtosos: a les esferes governamentals, al món de l'economia, de la medicina, judicial i religiós.

Davant d'aquests exemples tan tristos, ens demanem, quin és l'objectiu de la transparència i de la moralització d'aquests actes de la vida pública? No és per respectar més l'ètica?

Per tal d'entendre millor la problemàtica d'aquesta crisi de confiança, farem servir les investigacions del Sr. Jacques Abadie, sociòleg a l'ENSAT, que hem tret del seu article "Crise de confiance" ('Crisi de confiança') publicat a la revista *Christ Source de Vie* ('Crist font de vida'), núm. 381, de gener de 2001, pàg. 7, on afirma el següent:

"Durant el segle xx, la nostra societat ha patit profundes transformacions que han canviat completament la consciència de l'home sobre el seu lloc en el món i sobre les relacions humanes. L'elevació global del nivell de coneixements i del nivell cultural, el desenvolupament de la ciència i de la ment racional, la irrupció dels mitjans de comunicació i la seva proliferació són alguns dels elements que han contribuït a convertir l'home en un ésser més informat i crític.

Avui dia, ja no n'hi ha prou d'afirmar alguna cosa perquè la gent s'ho cregui. Cal mostrar-ho, demostrar-ho i provar-ho.

Ens hem acostumat a demanar proves, si és possible proves que puguem verificar nosaltres mateixos. Aquesta dimensió de la consciència individual, el fet que ens permetem o que exigim el dret de pensar per nosaltres mateixos és necessari per a un bon funcionament democràtic de la societat moderna. Se'ns permet de pensar per nosaltres mateixos, millor dit gairebé se'ns hi obliga.

A les societats antigues, aquesta manera de pensar tan singular ja existia, però no només entre les elits i entre els privilegiats. Les societats funcionaven a favor dels que compartien unes creences comunes.

Aquestes creences conduïen a una certa forma de credulitat, sovint beneficiosa per la classe governant i pels que tenien el poder, els quals ho fomentaven i ho utilitzaven per continuar tenint el poder. És això al que ens referim quan parlem d'una confiança cega de les masses: aquesta confiança va acompanyada d'una credulitat que no deixa lloc per a l'esperit crític de l'individu.

La manca d'informació o la impossibilitat d'accedir-hi alimenta la credulitat. Aquí en teniu una prova: la realitat totalitària d'alguns règims dictatorials actuals es basa en un control estricte de la informació.

El lloc més important que la societat atorga a un individu ha contribuït a disminuir la importància de les institucions: exèrcits, esglésies, escoles, etc., ja que no ocupen el mateix lloc que ocupaven fa uns decennis. El mateix passa amb les grans empreses o organitzacions. En aquests moviments d'emancipació de l'individu, les institucions han perdut la seva autoritat i la confiança que els donava.

Si analitzem el segle xx, trobem diversos exemples importants d'aquesta pèrdua de confiança progressiva envers les institucions: la Primera Guerra Mundial havia de ser 'l'Última Guerra'; la Segona Guerra Mundial amb les conseqüències de l'adhesió massiva al nazisme a Alemanya, i l'obstinació mesurada de la resistència; les promeses del comunisme i els seus paradisos... Uns altres exemples més propers a l'actualitat són la sang contaminada, el núvol radioactiu de Txernòbil, la malaltia de les "vaques boges".

Cada vegada que l'Estat o les institucions es posen en dubte, és la confiança que la gent hi disposa el que se'n ressent, i és la gent la que ha de callar i desenvolupar la seva consciència personal.

Aquesta situació es pot viure de manera ambivalent: la por i l'angoixa de trobar una resposta als problemes col·lectius en solitud, o l'accés a una responsabilitat més gran.

Ser o convertir-se en un agent social autònom és una situació angoixant i, a la vegada, una situació que permet que l'individu, l'home, maduri i es realitzi com a persona. Aquest moviment que condueix de la institució a l'individu és inexorable.

La importància que han tingut les institucions en el passat, la seva existència sense pena ni glòria no pot impedir l'aparició de nous mitjans: ja sigui perquè la informació era escassa i de difusió lenta, o perquè el mitjà de transmissió de la informació a distància era l'escriptura, en l'antiguitat la confiança no es podia basar en res més que en el discurs. Allò que es deia o que s'escribia gaudia d'un estatut particular que donava a la paraula la força d'un compromís de confiança.

La nostra història recent, el desenvolupament de la ment científica, la propagació dels mitjans de comunicació, ens han convertit en persones més crítiques. La informació arriba de manera simultània i sovint de diferents fonts, des de qualsevol lloc del planeta. Cada vegada s'associen més els discursos amb les imatges, i així aprenem a mesurar la coherència entre allò que sentim i allò que veiem. El valor que atorguem a l'individu ens fa demanar una coherència més gran entre els actes i les paraules.

Així, doncs, busquem una transparència més gran, una sinceritat més gran. I les experiències col·lectivament traumatitzadores com ara l'holocaust, la sang contaminada, ens obliguen a donar prioritat als valors de transparència i de sinceritat en contrapartida amb la confiança."

Exigir més transparència, exigir més sinceritat. I la transparència és, d'ara en endavant, una exigència absoluta dintre de l'acció. Igual que la transparència, la necessitat de conèixer la veritat vol contrarestar, per exemple, alguns comportaments no admissibles, asocials, delictius, com ara la corrupció. L'objectiu és, doncs, fundar una ètica més gran, un respecte més gran envers

la moral dintre d'una acció pública. Conseqüència del fet d'exigir una informació total i una transparència absoluta.

Aquest és el resultat de qualsevol forma d'acció a favor d'una moralització més gran de la vida pública. I aquesta moralització ataca en totes les direccions alguns dels principis que han estat qualificats de barreres protectores a la deontologia: vegeu els exemples citats més avall.

Efectivament, la necessitat de saber-ho tot, d'estar més i millor informats, ens condueix a una recerca constant de transparència a tot allò que se'ns oposa, a tota limitació, sempre que no violem el respecte a la confidencialitat. Així, som més benèvols amb els metges, advocats o jutges quan es neguen a revelar informació emparant-se en el secret professional.

Un clar exemple seria el que ens proporciona el professor Pierre Catala en el pròleg de la seva obra *Ethique et société* ('Ètica i societat) de la col·lecció Armand Colin, pàg. 7, on afirma: "Les paraules clau que millor caracteritzen les preocupacions més comunes podrien ser "informació", "transparència", "secret", "prova", "fitxer" i "dossier". Al bell mig d'un debat hi ha la informació omnipresent. Què en podem dir, de la ambigüitat? Patrimoni nou o riquesa d'un dia, bé o servei, poder exclusiu o saber repartit, bressol del progrés o niu de xantatges, secret imposat a uns o veritat oculta als altres, tot és contrast i volatilitat".

A part de la informació, dos antagonistes, la transparència i el secret, s'enfronten en un combat aferrissat. El primer concepte parla de la veritat, de la sinceritat, de l'exactitud. Ha obtingut èxits fulgurants en accedir a dades nominatives, documents administratius, comptes bancaris de les empreses i de les campanyes electorals, ha facilitat la publicitat legal, les sancions a la publicitat falsa, ha obligat a explicar el motiu de certes decisions, a notificar per escrit les instruccions dirigides a les autoritats judicials i a complir les múltiples obligacions envers la protecció del consumidor. Hauríem de viure, doncs, a partir d'ara, en cases de vidre que poguessin satisfer la curiositat col·lectiva de la gent?

El secret fa el contrari. Invoca deu bones raons: la seguretat de l'Estat, la defensa de les nostres armes, la pau a les famílies, la intimitat de les persones, la llibertat de consciència, la confiança dels pacients, dels processats i dels creients envers els seus metges, advocats i confessors. "Tanmateix, la confidencialitat no s'ha respectat". Fins i tot els jutges posen en dubte el secret de sumari, ja que no poden resistir la temptació dels mitjans de comunicació. El secret mèdic parteix de la pluralitat de persones que hi intervenen, les quals acaben compartint la informació; s'enfronta a les exigències de la investigació, que no es conforma amb l'anonimat. El secret de defensa, del qual s'ha abusat, s'enfronta als interessos del comerç internacional de l'alta tecnologia. La cooperació dels diferents cossos de policia demana l'aixecament de les barreres internes i externes que abans obstaculitzava la informació.

No obstant això, aquesta regressió dels secrets tradicionals no reflecteix la totalitat del fenomen. Al mateix temps, certes declaracions solemnes han aparegut a les lleis del nostre país (articles 9 i 9-1 del Codi civil, a la llei sobre la informàtica i la llibertat), en proclamar uns principis generosos que garanteixen el respecte cap a l'individu. I aquesta consideració, si no generosa amb els nous secrets, limita la transparència, que pot ser sancionada pels tribunals si no es respecta.”

Pel que fa a la medicina i a la recerca de la transparència, el professor René Amalberti explica tota aquesta nova problemàtica, a la mateixa obra citada anteriorment, *Ethique et société* ('Ètica i societat'), pàg. 32: “Pel que fa al secret mèdic, la postura d'un metge militar no es diferencia gens de la postura dels metges civils. Però és difícil afirmar que aquest fet es pugui copiar fora dels serveis sanitaris.

No obstant això, ens podem preguntar si la realitat no es ja una revelació del secret, d'un acord amb totes les formalitats per les quals s'ha de passar si un vol realitzar-se dintre de la societat. Aquesta persona haurà de revelar aquest secret a institucions o organismes jurídics que resoldran el seu futur.

Un bon exemple és el de les assegurances. Si un es vol situar dintre de la mitjana de la població francesa i adquirir una assegurança, haurà d'afrontar un mecanisme de protecció que li exigirà la infracció del secret mèdic. La gent ho accepta. En qualsevol cas, no tenen més remei. Durant tota la vida, se'ns obliga a caure en coses així, pel simple fet que hem acceptat la societat on vivim. De fet, estem obligats a acceptar que s'infringeixi el secret mèdic de manera impune.

Hem passat d'una medicina curativa a una perspectiva de medicina cada vegada més preventiva. La societat ha acceptat aquest registre. En certa manera, tot allò que sentim en referència als riscos mèdics o a la revelació del secret mèdic està cada vegada més relacionat amb la nostra condició d'individus a la societat. Si projectem aquesta idea a afers tècnics –la selecció de gens, per exemple (cosa que ja veiem als diaris)– es basarà en un nombre de criteris cada vegada més complexos. No sabem com acabarà tot això. Però ja es comencen a eliminar candidats a pilot pel sol fet que tenen certs “indicis” biològics que avisen de la propensió a patir malalties cardiovasculars. Darrere de la raó mèdica, hi ha un prejudici social. En el debat sobre la sida, hi ha tres postures a tenir en compte (la família, l'empresari i l'opinió pública), que s'afegeixen al prejudici social immediat i definitiu en el marc laboral.

Això representa tota una dimensió. No podem abordar únicament el problema a nivell mèdic. Hi ha altres exemples a part de la sida: l'excés de triglicèrids pot causar la ineptitud per a certes tasques. I això afecta més professions de les que creiem: les hostesses de vol, que simplement serveixen els àpats als avions, són sotmeses a les mateixes condicions que els pilots.

Ja ho hem dit abans, als agents socials no només se'ls demana transparència, també se'ls demana més responsabilitat.

2.2. La responsabilitat és la segona exigència ètica en l'acció

Efectivament, si s'exigeix tanta informació és per determinar les responsabilitats. Avui dia l'exigència a l'hora d'assumir la responsabilitat és enorme. Cal saber en tot moment qui és el responsable, i a aquesta persona no se li perdona res. Cal que assumim les conseqüències de tots els nostres actes, a tots els nivells.

Els mitjans de comunicació són els principals actors d'aquesta recerca de la transparència i dels responsables. Una de les característiques de la nostra època és que la premsa s'ha liberalitzat (vegeu els arguments del Sr. Jacques Abadie més amunt) i ens informa de tot, fins a tal punt que la llibertat de la qual gaudeixen espanta. Tanmateix, la premsa no s'escapa de l'exigència d'una transparència més gran i responsabilitat. Un exemple són els processos oberts per difamació d'aquests últims anys. La justícia d'Estat s'ha col·locat enmig de tot l'embolic per tal de garantir el respecte a l'ordre.

També en la recerca de la responsabilitat l'Estat demana explicacions en les errades del sistema. Entre els serveis que s'ofereixen, hi ha la justícia, que ha d'assegurar el manteniment de l'equilibri, un paper difícil si es tenen en compte els mitjans de comunicació que l'envolten, la pressió que exerceixen i altres influències. Tot això posa a prova l'ordre social i l'Estat ha de trobar les respostes adequades per mantenir la situació de calma, de cohesió necessària per garantir la pau social. D'aquí ve la dependència que s'ha instaurat en la vida social contemporània.

Així, doncs, quin és el paper de l'Estat en la gestió de tota aquesta problemàtica? Quines característiques cal destacar en la seva acció? Quines obligacions se li imposen? Les respostes a aquestes preguntes són a la segona part d'aquesta ponència, on la idea base és la següent:

3. SEGONA PART: UN NOU SENTIT DE LA POLÍTICA I EL PAPER QUE HAURIA DE DESENVOLUPAR L'ESTAT A L'HORA D'APLICAR-LA

L'Estat modern està sotmès, en les seves polítiques socials, a una acció més ètica, i ha d'aportar més justícia social i més igualtat per als ciutadans. Què farà l'Estat per aconseguir-ho? Però en primer lloc recordem algunes de les missions de l'Estat. Ha de garantir el bon ordre social, el qual no pot desentendre's de l'exigència cap a un respecte envers l'ètica. Efectivament, l'Estat ha de garantir l'ordre social perquè és qui gaudeix del poder.

L'ordre social es defineix com una organització de la societat per poder assegurar la protecció d'un grup, la seva subsistència, la pau en les relacions i la realització d'un ideal de civilització. Concretament, aquest ordre social té

l'objectiu de mantenir la pau, la regularització, la implantació d'institucions i la creació d'una mentalitat.

Per tal d'establir i assegurar l'ordre social, l'Estat s'empara en les regularitzacions, que tradueixen les característiques de l'ordre social i polític escollits. Per dur a terme aquestes regularitzacions, l'Estat dóna vida a tots els agents socials. Estableix, reconeix i consagra les institucions i els permet que neixin i es desenvolupin. Les institucions treballen per al desenvolupament de l'ordre social. L'Estat sosté l'ordre social escollit i desenvolupa una mentalitat favorable per aquest ordre. L'única limitació que hi ha és la de posar en perill la llibertat del ciutadà. L'Estat gaudeix d'uns mitjans importants que li permeten canalitzar la informació.

L'Estat vetlla perquè es respectin totes les exigències ètiques, especialment aquelles que hem citat a la primera part de la ponència, és a dir, la recerca de la sinceritat per a la transparència i l'obligació a enfrontar-se a les responsabilitats.

Així, doncs, l'acció de l'Estat és primordial per construir l'ordre social ja que determina les polítiques. Per aquest motiu, l'Estat és el responsable de la manera d'entendre i viure les regles ètiques en l'àmbit de les polítiques definides.

Aquestes polítiques han de facilitar i assegurar el respecte de l'ètica quan busquen els seus objectius i finalitats. Però què entenem pel terme "política"? Per tal de respondre aquesta pregunta, citarem la definició que dóna el professor Louis Legrand a la seva obra *Les politiques de l'éducation* ('Les polítiques de l'educació') de la col·lecció "Que sais-je", pàg. 3-4:

1. Per poder gaudir d'una política és necessari que estigui vinculada a una organització col·lectiva regularitzada per uns estatuts i unes lleis, i materialitzada per unes institucions i regles que els donin suport.
2. Existeix una política quan es presenta un projecte definit de manera conscient i explícita. Tota política constitueix una anticipació en el temps, una projecció en el futur immediat o més llunyà per tal de canviar les coses, ja sigui per 'restablir' un ordre perdut o per 'crear' un nou ordre més adient als valors actuals.
3. Tota política està necessàriament vinculada a un poder, ja sigui en l'exercici del poder, en la resposta al poder, en la conquesta del poder... Per als ciutadans, el poder només existeix perquè es reconeguin o s'acceptin les regles explícites o implícites, per les quals abandonen part de la seva llibertat en una negociació permanent.
4. Aquest poder ha de ser legítim. L'accés al poder oscil·la entre la conquesta per la força o a través d'una votació. Tanmateix, un poder no es pot considerar legítim si no expressa la voluntat de la majoria de ciutadans. En aquest sentit, les tècniques modernes en les enquestes d'opinió són més fiables que el mitjà de votació clàssic a les urnes. En aquestes condicions, aquelles persones que gaudeixen del poder es consideren els gestadors, no les persones que imposen la doctrina.

En resum, la política és un art subtil a la recerca permanent de l'equilibri per on s'expressen les perspectives dels projectes a llarg termini i el control de l'opinió pública. En aquesta perspectiva, el marge entre la informació, la formació i la manipulació enganyosa és bastant estret."

Després d'aquests aclariments sobre el sentit de la política, podem determinar com es presenta l'ambient actual de la política social de l'Estat. Quines característiques hauria de presentar una bona política social, orientada cap a la satisfacció de les necessitats socials d'un col·lectiu? Abans de respondre aquesta pregunta m'agradaria recordar dues certeses:

- *En primer lloc*, avui dia l'Estat modern no gaudeix d'una total llibertat. Es veu obligat a garantir un estat de benestar, però sobretot a respectar els drets i assegurar la llibertat individual.
- *En segon lloc*, cal afirmar que la definició d'una política social pressuposa partir de certes opcions fonamentals, que es basen en unes concepcions morals i filosòfiques que determinen una concepció de l'home, del seu paper al món i del seu destí. Existeix un fons latent o explícit d'ideologia en el qual es basa la determinació de la política social.

I aquesta ideologia impregna l'àmbit reglamentari de l'acció.

3.1. Quin sentit haurien de tenir avui dia les polítiques socials?

Quins objectius haurien de visualitzar actualment els projectes polítics sobre aquest pla?

3.1.1. En primer lloc, en l'Estat modern hi ha una exigència més gran de justícia social. Efectivament, la paradoxa del món contemporani és que hi ha una riquesa més gran a la disposició de la humanitat, però a la vegada, hi ha molta més pobresa, tot i que la pobresa no es consideri un fet tan greu.

Ens trobem davant del mite del Rei dels Diners, que s'enfronta a la pobresa creixent de gran part de la població mundial, gent que reclama la seva part del creixement econòmic.

És necessari que els avenços tecnològics, que han permès aquesta acumulació de riqueses, creïn un desenvolupament social i cultural més repartit. L'objectiu ha de ser servir a l'home, col·locar-lo a l'inici i al final del seu desenvolupament.

El president Senghor ho explicava molt bé: "l'home és a l'inici i al final del seu desenvolupament". Quan parlem de mundialització, cal arribar a la "globalització" de la justícia social; una democratització dels drets econòmics i socials.

3.1.2. En segon lloc, en l'Estat modern hi ha una presència i una exigència més grans perquè els individus s'expressin a l'hora de gestionar els afers públics. L'Estat té l'obligació de tenir en compte el lloc preponderant de l'individu (vegeu l'article citat més amunt de Jacques Abadie). Així neix i es desenvolupa una consciència contestatària de la població que no accepta l'exclusió. La protesta, la reivindicació, s'ha convertit en una manera d'expressar-se, de fer-se escoltar i aconseguir algunes concessions.

L'Estat i les institucions tenen l'obligació de recórrer a la concertació com a solució als conflictes. Però a l'Estat també li interessa dialogar, ja que si no ho fa les reivindicacions surten al carrer: els grups de gent que reivindiquen una reclamació són conscients de la força de coacció cap al poder, cap a l'Estat. Hi ha un moviment important d'iniciativa popular que reclama el seu dret a l'expressió en la gestió dels afers públics, a més dels sistemes clàssics que li atorga normalment l'Estat.

Hi ha exemples recents en les situacions a Filipines, Iugoslàvia, Costa d'Ivori, on les masses es van enfrontar a l'Estat, i com a conseqüència van obtenir una resolució a favor de les seves reclamacions.

Tanmateix, aquesta forta presència de l'individu i de les seves exigències mostren una demanda fonamental de la població, de la societat: més igualtat. Exigir més igualtat requereix la instauració d'una preocupació més ètica en tota acció social.

Es tracta d'impregnar l'acció de la necessitat de respectar l'ètica, a tots nivells de responsabilitat.

És l'Estat qui ha d'assegurar la salvaguarda d'aquesta preocupació en una acció política i, sobretot en una acció social. Aquest és, doncs, l'esperit que hauria d'adoptar l'acció social de l'Estat avui dia. Davant d'aquesta demanda de més igualtat, de més justícia social, l'Estat fa tot el possible per a proporcionar solucions. La solució econòmica del *Welfare State* (estat de benestar) o de l'estat de providència n'és un exemple.

Actualment, aquests principis es qüestionen i les noves doctrines econòmiques tendeixen a produir una limitació en la intervenció de l'Estat, però aquesta limitació no pot fer perillar l'experiència social per la qual el ciutadà lluita i a la qual s'oposa aferrissadament. Es tracta d'aconseguir que els resultats benèfics de l'acció econòmica beneficiïn com més gent millor, que s'aturi l'exclusió social d'aquell ciutadà amb uns baixos recursos econòmics.

Aquesta exigència és tan forta que l'Estat, a més d'afavorir l'augment dels beneficis nacionals i assegurar la bona salut econòmica de les empreses, també té l'obligació de mantenir el bon ordre social amb uns programes socials de lluita contra l'exclusió, la pobresa i la precarietat.

Així, doncs, cal més igualtat, més justícia social, i aquesta exigència col·loca l'ètica al centre de l'acció econòmica i social. D'altra banda, aquest paper més important de l'ètica és comprensible. Aquest paper de l'ètica s'exigeix fins i tot als programes d'ensenyament. És absolutament necessari que l'ensenyança de l'ètica es converteixi en un objectiu de formació. Formar els responsables de l'ètica hauria de ser un objectiu, una meta fonamental. A molts centres d'ensenyament, als Estats Units, per exemple, la Harvard Business School ha decidit acceptar el repte d'ensenyar l'ètica.

Per tal de justificar la seva decisió, els responsables d'aquesta escola han declarat que el seu objectiu era: "formar homes i dones que no només tinguin unes qualificacions i coneixements de base i que dominin l'art de la gestió, sinó també que mostrin un sentit agut de la responsabilitat moral i social que el poder els obligarà a assumir."

Per confirmar la necessitat d'una opció com aquesta, podem citar Peter Drucker, a *The practice of management* ('La pràctica de la gestió'), 1955, pàg. 342, quan afirma "els dirigents han d'entendre, en primer lloc, que cal adonar-se de l'impacte que tota política comercial i tota iniciativa d'una empresa tenen en la societat. Hauran de preguntar-se si l'acció desitjada afavorirà la gent, si servirà els valors fonamentals de la nostra societat, si contribuirà a l'estabilitat, a la força i a l'harmonia."

Si cal tenir en compte l'ètica, si cal imposar-la a les aules, no cal demostrar-ne la importància. És, doncs, obvi que l'educador social hagi de tenir-la present en totes les seves accions. Perquè en l'aplicació de les polítiques socials de l'Estat, els treballadors socials són imprescindibles; són el puntal de l'acció social de l'Estat.

Què li exigiríem llavors als treballadors socials a l'hora de dur a terme una acció social?

Efectivament, la política social de l'Estat enfocarà la definició dels projectes socials i els treballadors socials s'encarregaran de gestionar els fets, és a dir, de gestionar aquesta dimensió de l'acció que demana l'Estat o les institucions. Però perquè la seva acció sigui beneficiosa, cal enfocar bé els objectius dels mitjans assegurats i assumir les obligacions necessàries. Els objectius i els mitjans pertanyen a l'Estat. Si no existissin, el resultat de l'acció de l'educador seria inútil. Els educadors han de donar a conèixer les finalitats de l'acció projectada. I aquestes finalitats constituïran la brúixola del treballador social, cosa que li implica haver-les acceptat i entès com les conviccions base de la seva acció.

Si l'acció del treballador social permet una bona aplicació de la política social, l'Estat hi haurà d'actuar, per tal de percebre els resultats de l'acció, els quals serviran per fer les rectificacions oportunes als objectius i a l'avaluació de l'eficàcia de l'acció aplicada. Cal imposar una interacció entre l'Estat i el treballador social, unes mostres de confiança en un objectiu comú.

4. CONCLUSIÓ

Podria parlar durant hores sobre la importància actual de l'ètica, sobre el seu lloc dintre d'una acció social de l'Estat. Tanmateix, l'objectiu essencial de la meua presentació era mostrar la importància del paper salvador que proporciona un respecte més gran envers l'ètica en tota acció individual o col·lectiva per tal de beneficiar la societat, ja sigui perquè se'n preocupa o pel seu nivell de responsabilitat social.

Només falta admetre que la preocupació de l'ètica avui dia és un paràmetre d'avaluació de la qualitat d'una bona acció social.

BIBLIOGRAFIA

Éthique et sociétés: les déontologies professionnelles à l'épreuve des techniques, col·lecció Armand Colin.

En l'actualitat, les activitats humanes es veuen afectades per la implantació de diverses tècniques.

Quins són els efectes d'aquesta invasió? L'Institut Frédéric R. Bull, que es dedica a explorar els canvis que les eines del progrés tècnic, han facilitat als agents socials a l'hora de realitzar les seves tasques, els seus poders, els seus deures, ha tingut la idea d'investigar l'aparició d'una nova moral de l'acció com a conseqüència d'una situació nova.

L'Institut presenta el resultat de la seva investigació en aquest llibre.

Enseigner l'éthique: la Harvard Business School relève le défi, Thomas Piper, Marie Gentile, Sharon Daloz Parks.

"Tothom està d'acord que cal posar el respecte dels valors morals i el sentit de la responsabilitat al centre de l'empresa. Aquesta missió repercuteix tant a un cuiner, com a les escoles especialitzades en la formació de futurs executius. És així com un dels centres d'ensenyament més prestigiosos d'Amèrica, la Harvard Business School, accepta el repte."

Aquesta obra descriu el concepte i l'aplicació d'aquest projecte.

Aquest projecte s'ha dut a terme amb el recolzament de la Comunitat Europea.

El contingut d'aquest projecte no reflecteix necessàriament les opinions de la Comunitat Europea, ni implica cap responsabilitat per part seva.